

LANDBOUWAKKOORD

Den Haag, 5 juli 2023

Geachte oud-deelnemers aan de hoofdtafel van het Landbouwakkoord,

Met deze brief bied ik u mijn verslag aan van het proces van het Landbouwakkoord.

Het gaat om de beschrijving van het traject dat is doorlopen door de partijen die tezamen hebben geprobeerd het Landbouwakkoord te ontwerpen en te sluiten. Ik vul die beschrijving aan met enkele persoonlijke observaties over proces, inhoud en vervolg.

Ik hoop dat ik recht doe aan uw betrokkenheid en inbreng en dat het verslag voor alle partijen behulpzaam is bij de invulling van het vervolg.

Terugkijkend op het proces zie ik aan de hoofdtafel een enthousiaste groep betrokkenen, die in goede sfeer en verhoudingen flinke stappen hebben gezet om de inhoud van het Landbouwakkoord overeen te komen. Ik zie ook partijen die het lastig vinden om te kiezen; men wil liefst niemand voor het hoofd stoten. En ik zie behoorlijke verschillen in de mate waarop men was voorbereid op de lastige discussies en in de manier en snelheid van besluitvorming.

Mijn advies voor het vervolg is: kabinet, maak een beknopte visie op de toekomst van de landbouw (belang, blijvers, randvoorwaarden), op basis van enkele sleutelprincipes. Koppel daaraan een goed uitgewerkte, geannoteerde agenda en nodig gericht partijen uit om gecommitteerd invulling te geven aan de agenda. Zorg voor een doordachte structuur en werkwijze. In het verslag is dat uitgewerkt.

Verrijk het debat

Ik veroorloof me één strikt persoonlijke noot, die niet aan de hoofdtafel aan de orde is geweest.

Het debat over de duurzame toekomst van de landbouw in ons land kent tal van aspecten. Veel ervan hebben een harde kant, vertaald in economische en ecologische termen. Er is ook nadrukkelijk een zachte kant, die zich laat vertalen in culturele en relationele termen.

De betekenis van het landelijk gebied, van landbouw en van landbouwers voor onze samenleving komt op waardenniveau nauwelijks aan bod. *Agri-cultuur* is het bewerken en beheren van de aarde. Dat is veel meer dan voor de laagst mogelijke kostprijs de hoogst mogelijke opbrengst van het land te halen.

De landbouw was en is de grote motor achter de constante verandering van het platteland. Het denken óver landbouw moet daaraan vooraf gaan. We houden van wat een boerencultuur in eeuwen heeft voortgebracht en we onderschrijven het belang van nieuwe veranderingen. Wat willen we nu bewaren en welke kant willen we op?

Ik pleit daarom voor een actieve rol van mensen met een grote culturele bagage bij het debat over de toekomst van onze landbouw en ons platteland. Gebruik culturele interventies om te helpen ontmoetingen tussen stad en land, landbouw en natuur, productie en consumptie te laten ontstaan om het debat over land en landbouw te verrijken.

Tot slot

Het was met een zekere reserve dat ik de rol van voorzitter van de hoofdtafel op me nam. Die reserve is achteraf geheel onnodig gebleken. Alle deelnemers hebben me de ruimte gegeven om te doen wat ik redelijk kan: mensen laten ontdekken waar hun gedeelde belangen zitten en waar de som meer is dan de optelsom van de delen. En dat in een positieve sfeer.

Ik dank iedereen aan de hoofdtafel en hun directe achterban voor hun inzet, betrokkenheid en steun.

De mensen van het secretariaat ben ik veel verschuldigd. Een divers samengestelde groep, die ieder voor zich en gezamenlijk een uitstekend secretariaat vormde.

Met hun tomeloze inzet en daadkracht hebben ze telkens weer impulsen aan het proces gegeven; aan hen heeft het niet gelegen. Ze stimuleerden me, waren gepast lastig voor me en stuurden me in de goede richting.

Chris Kalden, voorzitter